

ORCID 0000-0002-4333-9026

УДК 378.018.8:373.5.011.3-051:811

Віта Безлюдна

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Педагогічний процес у закладах вищої педагогічної освіти спрямований на формування фахівця, який володіє спеціальними знаннями, вміннями і навичками та відповідними якостями. Особливість навчання іноземної мови у педагогічних закладах вищої освіти полягає в тому, що вона здійснюється спочатку на основі середньої освіти, а згодом, зважаючи на вимоги вищої школи, передбачає певну педагогічну послідовність, у якій системний розвиток нового етапу навчання і підготовки у вищій школі конструктивно здійснюється в діалектичному зв'язку з попереднім відповідно до умов, цілей і завдань формування особистості студента як майбутнього фахівця.

Іноземна мова є складовою соціально-гуманітарної підготовки майбутніх учителів і вивчається всіма студентами-педагогами незалежно від профілю навчання [7].

У наукових джерелах представлені різні погляди на зміст навчання іноземної мови майбутніх учителів немовних спеціальностей. Вагомий внесок у наукове осмислення навчання іноземної мови майбутніх учителів в системі вищої педагогічної освіти зробили О. Безкоровайна, В. Берека, О. Мисечко, О. Павлик, Л. Поліщук, В. Сенченко, Л. Хомич та ін.

Мета статті: на основі теоретичного вивчення наукових підходів розкрити сутність поняття «навчання іноземної мови майбутніх учителів немовних спеціальностей» як складової системи вищої педагогічної освіти.

Включення іноземної мови до програми вищої освіти спрямоване на виконання соціального замовлення суспільства. Як вважає А. Воробйова, іноземна мова тісно пов'язана з усіма сферами життєдіяльності суспільства: економікою, політикою, мистецтвом, освітою, військовою сферою тощо, відображаючи менталітет, культуру країни, яку представляє [5].

Для того щоб визначити сутність поняття навчання іноземної мови майбутніх учителів немовних спеціальностей, вважаємо за доцільне проаналізувати основні дефініції цього поняття,

які складають науково-теоретичне підґрунтя досліджуваної проблеми: «освіта», «професійна підготовка майбутнього вчителя», «іноземна мова», «вчитель іноземної мови», «навчання іноземної мови».

Конкретизуємо зміст вищезазначених понять для отримання цілісного уявлення про сутність та основні характеристики навчання іноземної мови майбутніх учителів.

У науковій літературі поняття «освіта» визнається елементом загального культурного розвитку особистості. Є. Пасов визначає освіту як становлення людини шляхом її входження в культуру; завдяки їй присвоєнню людина стає суб'єктом культури [9].

Навчання іноземної мови майбутніх учителів немовних спеціальностей виступає одним із нагальних завдань підготовки майбутніх учителів, оскільки знання іноземної мови надає майбутньому педагогу можливості для професійного самовдосконалення [7, с. 465].

У контексті зазначеного ставимо за мету з'ясувати зміст поняття «професійна підготовка майбутнього вчителя».

Сучасна теорія і практика накопичила значну емпіричну базу, де розкрито зміст дефініції «професійна підготовка майбутнього вчителя». Істотне значення мають у цьому аспекті роботи М. Бубнової, О. Павлик, Л. Поліщук, О. Троценко, Л. Хоружої та ін.

Зокрема, М. Бубнова акцентує увагу на тому, що під поняттям «професійна підготовка майбутнього вчителя» в педагогіці й методиці розуміють єдність змісту, структури, цілей навчання і виховання студентів, способів реалізації набутих знань, навичок і вмінь у роботі з учнями. Зауважено, що професійна підготовка має подвійне значення і повинна розглядатися як процес (навчання) та як результат (готовність), визначається сукупністю вимог, що висувуються до певного фахівця [4, с. 18].

Деякі інші погляди дотримується Л. Поліщук, розуміючи під професійною підготовкою майбутніх учителів цілеспрямований, спланований і організований процес педагогічних

впливів як у процесі навчання, так і в позааудиторний час, унаслідок чого у студентів формуються професійно-значущі та особистісні якості, вони оволодівають професією і спеціальністю [10].

Згідно з визначенням О. Павлик, «професійна підготовка майбутнього вчителя – цілісний процес засвоєння та закріплення загальнопедагогічних і спеціалізованих знань, умінь і навичок, результатом якого вважається вироблення у майбутніх учителів готовності до професійної діяльності» [8].

Зіставлення та аналіз цих дефініцій дають змогу помітити, що в обох випадках професійну підготовку майбутніх учителів визначають як *професійне навчання студентів*, що відображає процес здобуття ними знань, умінь і навичок. Проте професійна підготовка майбутніх учителів не може обмежуватися лише процесуальним аспектом. Необхідна також цілеспрямована діяльність із формування та розвитку професійних та особистісно значущих якостей, що забезпечують результативність обраної діяльності.

На основі теоретичного вивчення наукових підходів до розкриття основних ознак професійної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов звернемося до аналізу дефініції *«учитель іноземної мови»*.

Аналізуючи це поняття, зауважимо, що на поняттєвому рівні нам не вдалося виявити його дефініції у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Тому вважаємо за необхідне розглянути цей феномен, уточнюючи поняття «вчитель» та «іноземна мова».

У «Словнику української мови» лексема «вчитель» зареєстрована зі значенням «особа, яка навчає, викладає який-небудь навчальний предмет у школі» [12, с. 536]. У «Новому словнику методичних термінів і понять» термін учитель потрактовано як педагогічну професію і посаду в системі освіти [1, с. 377].

Слід відмітити, що у трактуванні поняття «іноземна мова» на світовому рівні нині спостерігаються зміни. Зарубіжні науковці методики викладання мов (Д. Крістал, А. Фішмен, С. Муфвіне та ін.) термін «іноземні мови» співвідносять з терміном «світові мови» [2].

З таким підходом до розуміння терміна «іноземні мови» не погоджується М. Тадеєва, стверджуючи, що він недостатньо відображає галузь освіти з другої мови і не може поєднати в собі міжнародних зв'язків різних народів світу, особливості їх мов та культур. Слово «іноземний» більше пов'язано з поняттями ізоляції, розрізнення, ніж із поняттями співробітництва, злагоди і спорідненості різних народів та країн. На її погляд, не можна назвати чужими або чужо-

мовними мови і культури народів, які проживають на території західноєвропейських країн та інших країн світу. З метою глобальної інтеграції в сучасному світі лінгвісти, педагоги і методисти вирішили адаптувати термін «світові мови» до сучасного поняття «іноземні мови». Звичайно, ці терміни є взаємозамінними у вживанні та спорідненими між собою і включають мови різних народів сучасного мультилінгвального і мультикультурного світу [13, с. 11].

Згідно з термінологічним словником, іноземна мова – це: 1) мова, народ-носії якої живе за межами певної держави; 2) мова іншої країни; 3) навчальний предмет, мета якого полягає в навчанні іншомовним засобам прийому і передачі інформації [1, с. 104].

Іноземною вважають мову, «яку вивчають поза умовами її природного існування, тобто в навчальному процесі, і яку не використовують поряд з першою у повсякденній комунікації» [14, с. 31]. Отже, іноземну мову, на відміну від рідної, людина засвоює поза соціальним оточенням, у якому ця мова є природним засобом спілкування.

Отже, проаналізувавши сутність понять «вчитель» та «іноземна мова», вважаємо, що «вчитель іноземної мови» – це педагогічна професія (посада) в системі освіти, мета якої полягає в навчанні та розвитку мовленнєвої культури студентів змістом і засобами іноземної мови.

У науковій літературі поняття «навчати мови» – значить не тільки давати знання про мову, а й навчити користуватися мовою як засобом спілкування, критично мислити, отримувати інформацію з усіх доступних джерел, оцінювати її, розуміти співрозмовника, формулювати власні думки [3].

На думку В. Сенченко, метою навчання іноземній мові є оволодіння іноземною мовою як засобом комунікації для успішного виконання подальшої професійної діяльності [11]. В даному випадку йдеться про комунікативність як основний компонент навчання, що визначає кінцеву мету навчання іншомовного спілкування – набуття студентами комунікативної компетенції в усному і писемному мовленні, тобто здатності міжкультурного іншомовного спілкування в залежності від конкретної ситуації. Наведені обставини роблять актуальним розвиток навичок роботи зі словником, що сприяє формуванню іншомовної комунікативної компетенції студентів немовних спеціальностей, тобто вміння правильно використовувати іноземну мову у відповідних реальних комунікативних ситуаціях.

На основі теоретичного вивчення наукових підходів до розкриття основних понять досліджуваної проблеми, ми погоджуємося із дум-

кою Д. Мацько, яка визначає поняття «навчання іноземної мови майбутніх учителів немовних спеціальностей» як процес взаємодії майбутніх учителів немовних спеціальностей і викладачів іноземних мов, результатом якої виступає здатність студентів використовувати іноземні мови в повсякденному спілкуванні та професійній діяльності [7, с. 470].

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні сучасних вимог до професійного розвитку майбутніх учителів немовних спеціальностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). Москва: ИКАР, 2009. 448 с.
2. Безлюдна В. В. Зміст підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2016. Вип. 13. С. 80–87.
3. Безкоровайна О. В., Мороз Л. В. Актуальні аспекти комунікативної компетенції студентів ВНЗ. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]*. Сер.: Філологічна. 2012. Вип. 25. С. 142–145.
4. Бубнова М. Ю. Готовність майбутніх учителів математики до професійної діяльності. *Дидактика математики: проблеми і дослідження: міжнародний збірник наукових робіт*. Донецьк: Вид-во ДонНУ, 2010. Вип. 33. С. 17–20.
5. Воробьева А. С. Значение изучения иностранного языка в эпоху глобализации. *Социально-экономическое положение России в новых геополитических и финансово-экономических условиях: реалии и перспективы развития*. Санкт-Петербург: Институт бизнеса и права, 2008. URL: <http://ibl.ru/konf/041208/81.html>:278
6. Гавриш І. Закономірності та принципи процесу формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності. *Дійсність та перспективи розвитку сучасної освіти України*. Харків: Стиль-Іздат, 2005. С. 61–74.
7. Мацько Д. С. Мотиваційна складова навчання іноземних мов майбутніх учителів немовних спеціальностей. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2013. Вип. 17(1). С. 465–473. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2013_17\(1\)_53](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2013_17(1)_53).
8. Павлик О. Ю. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх перекладачів до використання офіційно-ділового мовлення: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2004. 19 с.
9. Пассов Е. И., Кузовлев В. П., Царькова В. Б. Учитель иностранного языка: мастерство и личность. Москва: Просвещение, 1993. 159 с.
10. Поліщук Л. П. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців у педагогічних закладах України. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2009. № 48. С. 112–115.
11. Сенченко В. О. Формування іншомовної комунікативної компетенції студентів вищих технічних навчальних закладів. *Гуманізм та освіта*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. 2006. URL: <http://www.comf.vstu.vinnica.ua/2008/txt/>.
12. Словник української мови: в 11-ти т. / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ: Наук. думка, 1979. Т. 10. 658 с.
13. Тадеєва М. І. Розвиток сучасної шкільної іншомовної освіти в країнах – членах Ради Європи: монографія. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 432 с.
14. Ясперс К. Смысл и назначение истории; пер. с нем. М. И. Левиной. 2-е изд. Москва: Республика, 1994. 527 с.
15. Crystal D. *Language Death*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press, 2000. 78 p.

REFERENCES

1. Azimov, Je. G., Shhukin, A. N. (2009). *Novyj slovar' metodicheskikh terminov i ponjatij (teorija i praktika obuchenija jazykam)*. Moskva: IKAR [in Russian].
2. Bezliudna, V. V. (2016). *Zmist pidhotovky maibutnikh uchyteliv inozemnykh mov u vyshchykh pedahohichnykh navchalnykh zakladakh. Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*. Uman: FOP Zhovtyi O. O., issue 13, 80–87 [in Ukrainian].
3. Bezkorovaina, O. V., Moroz, L. V. (2012). *Aktualni aspekty komunikatyvnoi kompetentsii studentiv VNZ. Naukovi zapysky [Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»]*. Ser.: Filolohichna. issue 25, 142–145 [in Ukrainian].
4. Bubnova, M. Yu. (2010). *Hotovnist maibutnikh uchyteliv matematyky do profesiinoi diialnosti. Dydaktyka matematyky: problemy i doslidzhennia: mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh robir*. Donetsk: Vyd-vo DonNU, issue 33, 17–20 [in Ukrainian].
5. Vorob'eva, A. S. (2008). *Znachenie izuchenija inostrannogo jazyka v epohu globalizacii. Social'no-jekonomicheskoe polozhenie Rossii v novih geopoliticheskikh i finansovo-jekonomicheskikh uslovijah*:

- realii i perspektivy razvitiya*. Sankt-Peterburg: Institut biznesa i prava. URL: <http://ibl.ru/konf/041208/81.html:278> [in Russian].
6. Havrysh, I. (2005). Zakonomirnosti ta pryntsypy protsesu formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv do innovatsiinoi profesiinoi diialnosti. *Diisnist ta perspektivy rozvytku suchasnoi osvity Ukrainy*. Xarkiv: Styl-Izdat, 61–74 [in Ukrainian].
 7. Matsko, D. S. (2013). Motyvatsiina skladova navchannia inozemnykh mov maibutnikh uchyteliv nemovnykh spetsialnostei. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi, Issue 17(1)*, 465–473. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2013_17\(1\)_53](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2013_17(1)_53) [in Ukrainian].
 8. Pavlyk, O. Yu. (2004). Profesiino-pedahohichna pidhotovka maibutnikh perekladachiv do vykorystannia ofitsiino-dilovoho movlennia: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. Khmelnytskyi [in Ukrainian].
 9. Passov, E. I., Kuzovlev, V. P., Car'kova, V. B. (1993). Uchitel' inostrannogo jazyka: masterstvo i lichnost'. Moskva: Prosveshhenie [in Russian].
 10. Polishchuk, L. P. (2009). Osoblyvosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv u pedahohichnykh zakladakh Ukrainy. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka*, 48, 112–115 [in Ukrainian].
 11. Senchenko, V. O. (2006). Formuvannia inshomovnoi komunikativnoi kompetentsii studentiv vyshchykh tekhnichnykh navchalnykh zakladiv. *Humanizm ta osvita: proceedings of the Scientific and Practical Conference*. URL: <http://www.comf.vstu.vinnica.ua/2008/txt/> [in Ukrainian].
 12. Slovnyk ukrainskoi movy. (1979). (Vols. 1–11. Vol. 10). I. K. Bilodida (Ed.). Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].
 13. Tadeieva, M. I. (2011). Rozvytok suchasnoi shkilnoi inshomovnoi osvity v krainakh – chlenakh Rady Yevropy. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan [in Ukrainian].
 14. Jaspers, K. (1994). *Smysl i naznachenie istorii*. Moskva: Respublika [in Russian].
 15. Crystal D. (2000). *Language Death*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.